

Til Utdanningsdirektoratet ved direktør Hege Nilssen
Kopi: Kunnskapsdepartementet ved Borghild Lindhjem-Goddal

Oslo, 20. oktober 2020

Bekymringsmelding om heldigital eksamen i matematikk og engelsk

Vi viser til informasjon på Udir.no¹ og til muntlig informasjon fra direktoratet i ulike møter med partene. I disse møtene har avgjørelsen om en heldigital gjennomføring av eksamen først og fremst blitt begrunnet med krav om universell utforming. Endringsbehovet for øvrig har blitt begrunnet i nytt innhold i læreplanene, utvidet kompetansebegrep og eksamensgruppas evaluering og anbefalinger.

Slik vi ser det, har beslutningen om en heldigital eksamen, og det som ser ut til å være en avgjørelse om å gå bort fra to-delning av eksamen i matematikk, blitt bestemt uten medvirkning fra partene, og uten at dette har blitt diskutert i referansegruppa og arbeidsgruppa for fagfornyelsen. Dette er ikke i samsvar med ambisjonene om involvering av og forankring i lærerorganisasjonene og øvrige parter for fagfornyelsen, og vi mener dette er sterkt beklagelig.

Eksamensgruppa anbefalte å videreføre bruk av hjelpemidler på eksamen og presisere de nasjonale føringene for tilgang til digitale hjelpemidler. Særlig de nettbaserte ressursene bør presiseres for å oppnå mest mulig rettferdig og lik eksamensgjennomføring og sensur på tvers av kommunene/fylkeskommunene. Videre anbefalte eksamensgruppa å vurdere om enkelte eksamener, eller deler av eksamener i enkelte fag har behov for mer begrenset eller økt tilgang til hjelpemidler, eller bør besvares uten hjelpemidler. Fagets egenart og kompetansemål i læreplanen bør tillegges vekt når dette skal vurderes. (Punkt 6.4).

Vi har ikke blitt forelagt direktoratets vurderinger av om henholdsvis matematikk og engelsk som fag har behov for mer begrenset eller økt tilgang til hjelpemidler, og for hvordan fagets egenart og kompetansemål i gjeldende læreplaner er vurdert som del av avgjørelsen om heldigital eksamensgjennomføring.

Eksamensgruppas anbefalinger om prøving av kompetanse handlet om at eksamen må inneholde flere ulike oppgavetyper for å sikre en gyldig og pålitelig prøving av kompetanse i tråd med fagfornyelsen og oppgavetyper med en kombinasjon av obligatoriske og valgfrie oppgaver. Eksamensgruppa skriver: «Å bruke flere oppgaver kan dessuten ivareta elevenes muligheter til å vise både basiskunnskaper og -ferdigheter og til å presentere problemstillinger for elevene med ulik grad av kompleksitet og delkompetanser. Flere mindre oppgaver av ulik type kan øke reliabiliteten og bidra til å få en god balanse mellom disiplinfaglige rammer, skolefagenes tradisjoner, samfunnsrelevans og koblingen til hverdags- og arbeidsliv. Variasjon har dermed en verdi i seg selv. Mer variasjon kan gjøre det enklere å lage oppgaver som henger bedre sammen med læreplanene.» (s 15).

Vi ser ingen gode faglige begrunnelser for å gå bort fra to-delt eksamen i matematikk
Ambisjoner om mer dybdelæring i skolen blir ikke realisert om elever kan bruke alle

¹ <https://www.udir.no/eksamen-og-prover/eksamen/slik-endrer-vi-eksamen/#156424>

hjelpemidler til enhver tid. Eksamen har en pedagogisk virkning på praksis i klasserommet (såkalt wash-back-effekt), og på elevers holdninger til betydningen av å kunne faget.

Lektorlaget mener eksamensordningene skal ha oppgavetyper som gjør det mulig for elever på alle nivåer å vise kunnskap og kompetanse. Todelt skriftlig eksamen, med og uten hjelpemidler, kan bedre måle kompetanse på alle nivåer og bør innføres i alle fag der det er mulig.

En av våre lektorer skriver det slik:

«Den tidligere todelte eksamen med 3 timer uten hjelpemidler (i 1T) var alle fornøyde med. Nå kastes alt på havet til fordel for alle hjelpemidler hele veien, alt skal leveres digitalt (formelverktøy i Word?!), en første bit hvor kun svaret teller og er selvdrevet (strider mot all opplæring i at svaret ikke er viktig, det er veien dit som er interessant). Videre: Er det greit at dette kommer så seint som det gjør? Vi vet ikke hvordan et eksamens-sett vil se ut. Vi har ingen eksamensveiledning å forholde oss til. Skjer disse endringene fordi ALLE fag skal behandles likt og derfor også ha heldigital eksamen? Er det for å spare penger? Vi kan i alle fall ikke forstå at det gjøres for å gi en så bred og grundig vurdering av kompetanse i faget som mulig.»

Heldigital eksamen i matematikk – en del må fortsatt gjennomføres uten hjelpemidler

Ambisjoner om mer dybdelæring i skolen trekkes av enkelte fram som et argument for å gi elever tilgang til hjelpemidler på eksamen. Vi mener dette er å snu saken på hodet. Vi mener en eksamensdel uten hjelpemidler på bedre vis kan måle hva eleven faktisk sitter igjen med av kunnskap og ferdigheter, enn om alle hjelpemidler kan brukes gjennom hele eksamen. Når en løser oppgaver uten hjelpemidler kan en lettere vise at en «har dybdelært», det vil si at det er de kunnskapene og ferdighetene du sitter igjen med, uavhengig av ytre hjelpemidler, som skal brukes og vises. Kan du noe i dybden, kan du også løse oppgaver uten hjelpemidler. Da viser du at kunnskapen og ferdighetene faktisk er internalisert.

- På denne bakgrunnen krever vi at en del av matematikkeksamen fortsatt skal gjennomføres uten hjelpemidler.

En del av eksamen uten hjelpemidler er den enkleste måten å tilrettelegge for at elevene kan vise grunnleggende regnetekniske ferdigheter i matematikk. Dypere forståelse er knyttet til disse ferdighetene, ja oftest er de en forutsetning for forståelse. Det å vise utregninger i en slik del fremmer kvaliteter som høyere utdanning etterspør, dvs. bidrar til å gjøre elevene studieforberedte. Elevene må i undervisningen få mulighet til å jobbe med de grunnleggende ferdighetene i matematikk, og eksamen styrer ofte hvordan undervisningen er.

Med kort tid på del 1 er det også fint at ikke elevene begynner med å stresse med å slå opp når hjelpemidler ikke er nødvendig. En eksamensdel uten hjelpemidler er også mer forutsigbar for elevene enn typen oppgaver som normalt gis med hjelpemidler. Videre mener vi eksamen med en del uten hjelpemidler er mer rettferdig; øvelse med ulike type hjelpemidler gir fort forskjellig forutsetninger for å løse oppgavene.

En del uten hjelpemidler kan man gjennomføre selv om eksamen er heldigital. Det kan for eksempel gjennomføres ved at de hjelpemidlene som er aktuelle å bruke, er elektronisk tilgjengelige for elevene på hver oppgave (kalkulator, GeoGebra/CAS, programmeringsplattform, skriftlige kilder etc.). Da kan man tilpasse dette for hver enkeltstående oppgave. Det går så an å ha en "Del 1" bestående av oppgaver der ingen hjelpemidler er tilgjengelige, og som er slik at denne må ferdigstilles innen et visst tidspunkt. Når del 1 er levert, kan elevene gå videre til de andre delene, der hjelpemidler er tilgjengelige. Men de kan da ikke gå tilbake til del 1.

Vi forutsetter at myndighetene sørger for tilstrekkelige og gode IKT-løsninger for gjennomføring av eksamen, også for delen uten hjelpemidler, slik at kandidatene også våren 2021 og i årene som kommer kan vise sin kompetanse uavhengig av hjelpemiddelbruk, og slik at eksamensgjennomføringen legger reelt til rette for en så bred og grundig vurdering av kompetanse i faget som mulig.

Tilbakemeldinger om eksempeloppgavene i matematikk

Norsk Lektorlags fagutvalg for matematikk har gjennomgått eksempeloppgavene som er publisert, og mener det er foretatt store endringer. Dette gjelder spesielt i 1P, hvor de mener endringene er så store at det er uryddig å komme med dem så sent. Det er og endringer som var vanskelige å forutse basert på kompetansemålene, blant annet er det egne rene programmeringsoppgaver i 1P, uten at programmering er med i kompetansemålene i 1P. Vi mener mange vil reagere på dette. nivået på programmeringen i 1T er på et nivå som om elevene har hatt programmering gjennom grunnskolen. Det har de ikke. Listen må ligge lavere de første årene frem til det er realiteten. Matematikkløstene gir tilbakemeldinger om at de må få se en hel eksempeloppgave før de kan uttalte seg om tidsbruk. Totalt sett oppleves dette som en «skruball», og på flere skoler er lærerne som ikke kan programmere satt til å ha nettopp 1P, fordi det ikke er noen kompetansemål som går direkte på programmering der. Mange må endre årsplaner og sjonglere en hel del for at dette skal gå greit i det hele tatt.

Videre må det avklares tilgang til programvare, *både for elever (de må ha programvare der de raskt kan skrive matematiske tegn) og for oss lærere (vi må ha tilgang til programvare slik at vi kan lage prøver som gir oss mulighet til å øve på den prøveformen direktoratet legger opp til)*.

Eksempeloppgavene er vel mer til forvirring enn oppklaring om hvordan eksamen kommer til å bli. Er det mulig å få informasjon om hva slags programvare lektorer kan bruke til å øve på en måte som passer med eksamen? Totalbildet som avtegner seg her, skaper usikkerhet både for elever og lærere.

Tilbakemeldinger om eksempeloppgavene i engelsk

Norsk Lektorlags fagutvalg for engelsk synes det er fint at en omsider får se noen eksempeloppgaver og at man tydeligvis tenker en større variasjon i eksamensoppgavene enn det som er tilfelle i dag. Men her er det mange spørsmål som må avklares: Hvordan kan man vise kompetanse på et lavt nivå? Vi synes noen av de første oppgavene krever ganske omfattende språkferdigheter og evne til å lese mellom linjene. Hvordan skal de ulike delene vektas mot hverandre? Er det i den typiske YF-oppgaven tatt høyde for at elevene er ett år lenger unna lærlingplass og dermed ikke vil kunne formidle så mye kunnskap om hvordan livet på en arbeidsplass vil være en gang i fremtiden? Det er ikke alle YF-elever som er utplassert i bedrift på Vg1. Og med forbehold om at det er noe viktig som er oversett: Skal ikke eksamenskandidatene vise at de kan snakke engelsk?

Vi reagerer også veldig på de første oppgavene. Dette er drilleoppgaver, i likhet med kartleggeren - det er da ikke fagfornyelse og dybdelæring, men ren lese/lytteforståelse. De siste langsvarsoppgavene er ok, men gir ingen retningslinjer om hvordan svaret skal være - her antar vi de ønsker en løpende tekst i minst tre deler, men dette framkommer dessverre ikke.

Norsk Lektorlag ber om:

- At en del av matematikkeksamen fortsatt gjennomføres uten hjelpemidler.
- En skriftlig redegjørelse fra Utdanningsdirektoratet hvor de faglige begrunnelsene for den foreslåtte eksamensløsningen framkommer

Vennlig hilsen

Rita Helgesen
Leder
Norsk Lektorlag